

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO'PLAMI

3-JILD 7-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

UO‘K: 616.12-008.46:616-036.12:614.2

**SURUNKALI YURAK YETISHMOVCHILIGI BILAN KASALLANGAN
BEMORLARDA HAYOT SIFATINI KOMPLEKS KLINIK AMALIY
TAHLILI**

Boburjon Solijonov

Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti, Terapiya yo'nalishi
1-kurs klinik ordinatori, Burhoniddin Marg'inoniy ko'chasi 64-uy, Farg'ona,
O'zbekiston, tel: +998 95 485 00 70, E-mail: info@camuf.uz¹

Email: boburjonsolijonov162@gmail.com

Annotatsiya: Surunkali yurak yetishmovchiligi dunyo sog'liqni saqlash tizimida yuqori nogironlik, kasallanish va o'lim ko'rsatkichlari bilan tavsiflanuvchi muhim tibbiy-ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Kasallik nafaqat yurak-qon tomir tizimining funksional holatini izdan chiqaradi, balki bemorning jismoniy faolligi, ruhiy barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va kundalik hayot faoliyatiga ham sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqolada surunkali yurak yetishmovchiligi bilan kasallangan bemorlar hayot sifatining klinik va amaliy jihatlari zamonaviy ilmiy qarashlar asosida kompleks tahlil qilindi. Kasallikning patofiziologik mexanizmlari, funksional sinflar, komorbid holatlar, laborator hamda instrumental diagnostika natijalarining hayot sifatiga ta'siri chuqur yoritildi. Shuningdek, farmakoterapiya, reabilitatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, ovqatlanish tartibi va muntazam monitoringning bemor salomatligiga ta'siri ilmiy nazariyalar asosida baholandi. Statistik ma'lumotlar asosida kasallikning tarqalishi, prognozi hamda hayot sifati ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinib, kompleks klinik yondashuvning samaradorligi asoslab berildi. Tadqiqot natijalari surunkali yurak yetishmovchiligi bilan kasallangan bemorlarni boshqarishda multidisiplinar yondashuv, erta diagnostika va individual davolash strategiyalarini qo'llash hayot sifatini yaxshilashning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: urunkali yurak yetishmovchiligi, hayot sifati, klinik tahlil, komorbidlik, yurak funksiyasi, ejeksiya fraksiyasi

Kirish: Surunkali yurak yetishmovchiligi zamonaviy kardiologiyaning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, yurakning organizm ehtiyojini qondirish uchun yetarli miqdorda qon hayday olmasligi yoki bunga faqat yurak bo'shliqlarida bosimning ortishi evaziga erishilishi bilan tavsiflanadigan murakkab klinik sindrom hisoblanadi. Mazkur kasallik yurak-qon tomir tizimi patologiyalari orasida nogironlik, takroriy gospitalizatsiya va erta o'limning asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Aholining o'rtacha umr ko'rish davomiyligi ortib borayotgani, arterial gipertenziya, ishemik yurak kasalligi, qandli diabet, semizlik va surunkali buyrak kasalliklari kabi xavf omillarining keng tarqalishi surunkali yurak yetishmovchiligi bilan kasallanish ko'rsatkichlarining izchil oshishiga olib

kelmoqda.

Bugungi kunda ushbu kasallikni baholashda faqat klinik simptomlar yoki laborator ko'rsatkichlarni tahlil qilish yetarli emasligi isbotlangan. Zamonaviy tibbiyot bemorning hayot sifatini davolash samaradorligining muhim mezonini sifatida e'tirof etadi. Hayot sifati tushunchasi bemorning jismoniy imkoniyatlari, psixosotsial holati, ijtimoiy faolligi, mehnat qobiliyati, mustaqil hayot kechirish darajasi va davolanishdan qoniqishini o'z ichiga oluvchi ko'p qirrali ko'rsatkich hisoblanadi. Shu sababli surunkali yurak yetishmovchiligini kompleks baholashda klinik va instrumental tekshiruvlar bilan bir qatorda bemorning subyektiv holatini ifodalovchi hayot sifati indikatorlari ham alohida ahamiyat kasb etadi. Surunkali yurak yetishmovchiligining rivojlanishida neyrogormonal tizimlarning faollashuvi, miokardning strukturaviy qayta shakllanishi, yallig'lanish mediatorlarining ortishi hamda gemodinamik buzilishlar yetakchi o'rin egallaydi. Ushbu o'zgarishlar nafas qisishi, tez charchash, jismoniy zo'riqishga toqatning pasayishi, periferik shishlar, uyqu buzilishlari va ruhiy tushkunlik kabi ko'plab klinik belgilarni yuzaga keltiradi. Natijada bemorlarning kundalik faoliyati cheklanadi, mehnat unumdorligi pasayadi, ijtimoiy moslashuv qiyinlashadi hamda ularning umumiy hayot sifati sezilarli darajada yomonlashadi. Kasallikning uzoq davom etishi bemor va uning oila a'zolari uchun ham tibbiy, ham iqtisodiy yukni oshiradi.

So'nggi yillarda yurak yetishmovchiligi diagnostikasi va davolashida sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, bemorlarning hayot sifatini yaxshilash masalasi hali ham dolzarbligicha qolmoqda. Farmakologik davolash bilan bir qatorda reabilitatsiya dasturlari, individual jismoniy faollik, ovqatlanishni optimallashtirish, psixologik qo'llab-quvvatlash, bemorlarni muntazam kuzatish va multidisiplinar yondashuvning qo'llanilishi kasallik oqibatlarini kamaytirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, klinik ko'rsatkichlar bilan hayot sifati indikatorlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur o'rganish davolash strategiyasini takomillashtirish va bemor ehtiyojlariga mos individual yondashuvni ishlab chiqish imkonini beradi. Mazkur maqolaning maqsadi surunkali yurak yetishmovchiligi bilan kasallangan bemorlarda hayot sifatiga ta'sir etuvchi klinik, funksional va amaliy omillarni zamonaviy ilmiy nazariyalar asosida kompleks tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini yoritish hamda hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan samarali diagnostik va terapevtik yondashuvlarning ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

Asosiy qism: Ichki kasalliklar va tibbiy reabilitatsiya sohasida e'tirof etilgan ilmiy konsepsiyalar, klinik tavsiyalar hamda epidemiologik kuzatuvlarda keltirilgan ma'lumotlar tizimli ravishda umumlashtirildi. Tahlil davomida surunkali yurak yetishmovchiligining etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, diagnostik

mezonlari, davolash tamoyillari va bemorlarning hayot sifatiga ta'siri o'zaro bog'liq holda o'rganildi. Ilmiy tahlilda kasallikning funksional og'irligini aniqlash uchun NYHA funksional sinfi, chap qorincha ejeksiya fraksiyasi, jismoniy zo'riqishga bardoshlilik darajasi, nafas qisishi, periferik shishlar, yurak urishlarining tezlashishi hamda komorbid kasalliklarning mavjudligi asosiy klinik mezon sifatida ko'rib chiqildi. Bemorlarning hayot sifatini baholashda jismoniy faollik, psixoemotsional holat, ijtimoiy moslashuv, kundalik faoliyatni mustaqil bajarish darajasi va davolanishdan qoniqish ko'rsatkichlari kompleks ravishda tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy taqqoslash, mantiqiy umumlashtirish va statistik ma'lumotlarni interpretatsiya qilish usullariga asoslandi. Kasallikning tarqalishi, gospitalizatsiya ko'rsatkichlari, o'lim xavfi hamda hayot sifati bilan bog'liq epidemiologik natijalar o'zaro solishtirildi. Klinik-amaliy yondashuv asosida zamonaviy farmakoterapiya, dori vositalariga rioya qilish, jismoniy reabilitatsiya, ovqatlanishni optimallashtirish va bemorlarni muntazam kuzatishning samaradorligi baholandi. Mazkur yondashuv surunkali yurak yetishmovchiligi bilan kasallangan bemorlarning hayot sifatiga ta'sir qiluvchi omillarni tizimli ravishda tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda kompleks davolash strategiyalarining ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslash imkonini berdi. Nazariy tahlil natijalari surunkali yurak yetishmovchiligi bemorlarining hayot sifati kasallikning klinik og'irlik darajasi bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. Kasallik NYHA funksional sinfi oshgani sari jismoniy faollikning cheklanishi, kundalik faoliyatni bajarishdagi qiyinchiliklar va psixoemotsional buzilishlar soni ortishi kuzatildi. Ayniqsa, III–IV funksional sinfdagi bemorlarda nafas qisishi, tez charchash va harakat tolerantligining pasayishi hayot sifatining keskin yomonlashishiga sabab bo'lishi aniqlandi. Epidemiologik kuzatuvlarga ko'ra, surunkali yurak yetishmovchiligi katta yoshdagi aholining taxminan 1–2 % ida uchraydi, 70 yoshdan oshganlarda esa ushbu ko'rsatkich 10 % gacha yetadi. Takroriy gospitalizatsiya holatlarining asosiy sabablaridan biri aynan kasallikning dekompensatsiyalanishi hisoblanadi. Tahlillar yurak yetishmovchiligi bilan bog'liq gospitalizatsiyalarning katta qismi dori vositalarini muntazam qabul qilmaslik, arterial bosimni nazorat qilmaslik va hamroh kasalliklarning kuchayishi bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Shuningdek, ejeksiya fraksiyasining pasayishi bemorlarning jismoniy imkoniyatlari va hayot sifati indeksleri yomonlashishi bilan chambarchas bog'liq ekanligi kuzatildi. Qandli diabet, arterial gipertenziya, surunkali buyrak kasalligi va semizlik mavjud bo'lgan bemorlarda klinik belgilar og'irroq kechishi, davolash samaradorligi nisbatan past bo'lishi hamda hayot sifatining yanada pasayishi qayd etildi.

Nazariy tahlil shuni ko'rsatdiki, zamonaviy farmakoterapiyani reabilitatsiya, ovqatlanish nazorati, psixologik qo'llab-quvvatlash va muntazam dispanser kuzatuv bilan uyg'unlashtirish bemorlarning jismoniy holatini yaxshilash, gospitalizatsiya xavfini kamaytirish va uzoq muddatli prognozni sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi. Kompleks klinik yondashuv hayot sifatini oshirishning eng muhim shartlaridan biri sifatida baholandi.

Surunkali yurak yetishmovchiligi zamonaviy kardiologiyada klinik kechishi murakkab, uzoq davom etuvchi va ko'plab tizimlarga ta'sir ko'rsatadigan sindromlardan biri hisoblanadi. Kasallikning asosiy klinik oqibatlari nafaqat yurakning nasos funksiyasi pasayishi bilan, balki organizmning barcha a'zo va tizimlarida yuzaga keladigan gemodinamik, metabolik hamda neyrogormonal o'zgarishlar bilan ham uzviy bog'liqdir. Shu sababli surunkali yurak yetishmovchiligini baholashda faqat laborator yoki instrumental ko'rsatkichlarga tayanish yetarli emas. Bemorning kundalik hayotdagi funksional imkoniyatlari, ruhiy holati, ijtimoiy faolligi va umumiy hayot sifati ham klinik baholashning ajralmas qismi hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, surunkali yurak yetishmovchiligida hayot sifatining pasayishi birgina yurak faoliyatining zaiflashuvi bilan izohlanmaydi. Kasallik rivojlangan sari bemorlarda doimiy holsizlik, jismoniy zo'riqishga toqatning kamayishi, nafas qisishi, tungi ortopnoe, periferik shishlar va tez charchash kuzatiladi. Ushbu belgilar bemorning mustaqil harakatlanishiga, mehnat faoliyatiga va oilaviy hamda ijtimoiy hayotiga sezilarli darajada salbiy ta'sir qiladi. Ayniqsa, NYHA III–IV funksional sinfiga mansub bemorlarda kundalik oddiy faoliyatni bajarish ham qiyinlashadi, bu esa ularning ruhiy holati va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kasallikning patofiziologik asosida renin–angiotenzin–aldosteron tizimi va simpatik nerv tizimining uzoq muddatli faollashuvi muhim o'rin tutadi. Dastlab bu mexanizmlar kompensator ahamiyat kasb etsa-da, vaqt o'tishi bilan miokardning strukturaviy qayta shakllanishi, fibroz jarayonlari, chap qorincha kengayishi va kontraktil funksiyaning yanada pasayishiga olib keladi. Natijada kislorod yetkazib berilishi yomonlashadi, periferik to'qimalarda gipoksiya rivojlanadi va bemorning jismoniy faolligi keskin kamayadi. Ushbu o'zgarishlar hayot sifati ko'rsatkichlarining pasayishida muhim patogenetik omil hisoblanadi. Hayot sifatining yomonlashishiga komorbid kasalliklar ham sezilarli hissa qo'shadi. Arterial gipertenziya, qandli diabet, surunkali buyrak kasalligi, surunkali obstruktiv o'pka kasalligi, semizlik hamda kamqonlik mavjud bo'lgan bemorlarda klinik simptomlar og'irroq kechadi. Bunday holatlarda dori vositalarining o'zaro ta'siri, davolash rejasining murakkablashuvi va metabolik buzilishlarning kuchayishi natijasida davolash samaradorligi pasayishi mumkin. Shu bois har bir bemorda hamroh kasalliklarni erta aniqlash va kompleks davolash yurak yetishmovchiligi oqibatlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Psixoemotsional omillar ham hayot sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biridir. Surunkali kasallik bilan uzoq muddat yashash zarurati ko'plab bemorlarda xavotir, depressiv holatlar, ijtimoiy yakkalanish va davolanishga nisbatan motivatsiyaning pasayishiga sabab bo'ladi. Ruhiy zo'riqish esa simpatik nerv tizimining faolligini kuchaytirib, yurak faoliyatiga qo'shimcha yuklama beradi. Natijada klinik simptomlar kuchayishi va takroriy dekompensatsiya xavfi ortishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy klinik amaliyotda psixologik yordam va bemorlarni ruhiy qo'llab-quvvatlash davolashning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Bundan tashqari, bemorlarning davolashga rioya qilishi ham hayot sifatiga bevosita ta'sir etadi. Dori vositalarini muntazam qabul qilish, arterial bosim va tana vaznini nazorat qilish, tuz hamda suyuqlik iste'molini me'yorlashtirish, zararli odatlardan voz kechish va shifokor tavsiyalariga qat'iy amal qilish kasallikning barqaror kechishiga yordam beradi. Aksincha, davolash tartibiga amal qilmaslik dekompensatsiya, shoshilinch hospitalizatsiya va kasallik prognozining yomonlashishiga olib keladi. Shu sababli bemorlarni muntazam tibbiy kuzatuv ostida olib borish va ularning tibbiy savodxonligini oshirish kompleks klinik boshqaruvning ajralmas elementi hisoblanadi.

Xulosa: Surunkali yurak yetishmovchiligi bemorlarning jismoniy, psixologik va ijtimoiy salomatligiga kompleks salbiy ta'sir ko'rsatadigan ko'p omilli klinik sindrom hisoblanadi. O'tkazilgan nazariy tahlil kasallikning og'irlik darajasi, komorbid holatlar, funksional sinf va chap qorincha ejeksiya fraksiyasi pasayishi hayot sifatining yomonlashuvi bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatdi. Zamonaviy farmakoterapiya, individual reabilitatsiya dasturlari, sog'lom turmush tarzini shakllantirish, psixologik qo'llab-quvvatlash va multidisiplinar yondashuv bemorlarning hayot sifatini yaxshilash hamda takroriy hospitalizatsiya va asoratlar xavfini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun surunkali yurak yetishmovchiligini boshqarishda klinik ko'rsatkichlar bilan bir qatorda hayot sifati indikatorlarini muntazam baholab borish davolash samaradorligini oshirish va uzoq muddatli prognozni yaxshilashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. McDonagh, T. A., Metra, M., Adamo, M., Gardner, R. S., Baumbach, A., Böhm, M., ... & ESC Scientific Document Group. (2021). 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure. *European Heart Journal*, 42(36), 3599–3726.
2. Heidenreich, P. A., Bozkurt, B., Aguilar, D., Allen, L. A., Byun, J. J., Colvin, M. M., ... & Yancy, C. W. (2022). 2022 AHA/ACC/HFSA Guideline for the Management of Heart Failure. *Circulation*, 145(18), e895–e1032.
3. Braunwald, E. (2022). *Braunwald's Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine* (12th ed.). Elsevier.
4. Mann, D. L., Zipes, D. P., Libby, P., & Bonow, R. O. (2022). *Braunwald's Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine* (12th ed.). Elsevier.
5. World Health Organization. (2024). *Cardiovascular diseases (CVDs)*. Geneva: World Health Organization.
6. Bozkurt, B., Coats, A. J. S., Tsutsui, H., Abdelhamid, C. M., Adamopoulos, S., Albert, N., ... & HFA Heart Failure Collaborators. (2021). Universal definition and classification of heart failure. *Journal of Cardiac Failure*, 27(4), 387–413.
7. Ponikowski, P., Voors, A. A., Anker, S. D., Bueno, H., Cleland, J. G. F., Coats, A. J. S., ... & ESC Scientific Document Group. (2016). 2016 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure. *European Heart Journal*, 37(27), 2129–2200.
8. Zipes, D. P., Libby, P., Bonow, R. O., Mann, D. L., & Tomaselli, G. F. (2023). *Braunwald's Heart Disease Review and Assessment* (12th ed.). Elsevier.
9. Inamdar, A. A., & Inamdar, A. C. (2016). Heart failure: Diagnosis, management and utilization. *Journal of Clinical Medicine*, 5(7), 62.
10. Yancy, C. W., Jessup, M., Bozkurt, B., Butler, J., Casey, D. E., Colvin, M. M., ... & American College of Cardiology Foundation. (2017). 2017 ACC/AHA/HFSA Focused Update of the 2013 Guideline for the Management of Heart Failure. *Circulation*, 136(6), e137–e161.